

SUDAN İLE ETİYOPYA ARASINDA SINIR KRİZİ, NİL SORUNU VE BÖLGEYE ETKİLERİ

KAAN DEVECİOĞLU

Araştırma Asistanı ORSAM

“

Büyük Etiyopya Rönesans Barajı'nın (GERD) doldurma işlemi ve çevresel etkileri bağlamında Sudan, Mısır ve Etiyopya arasındaki Nil suyunun paylaşımı noktasında gerilen ilişkilerden dolayı Hartum ve Addis Ababa arasında etkili müzakereler yürütülememektedir.

”

Sudan ve Etiyopya arasındaki sınır krizinin ortaya çıkışı onlarca yıl öncesine kadar dayansa da Büyük Etiyopya Rönesans Barajı'nın (GERD) doldurma işlemi ve çevresel etkileri bağlamında Sudan, Mısır ve Etiyopya arasındaki Nil suyunun paylaşımı noktasında gerilen ilişkilerden dolayı Hartum ve Addis Ababa arasında etkili müzakereler yürütülememektedir. Nitekim Etiyopya içindeki Tigray krizinden dolayı Sudan sınırına on binlerce Etiyopyalı (Tigray toplumu) mültecinin sığınmış olması da eklenildiğinde söz konusu gelişmelerin bölgesel etkileşimleri beslemekte

ve çatışma tehlikelerini artırmakta olduğu söylenebilir. Bu kapsamda basına açıklamalarda bulunan Etiyopya Başbakanı Abiy Ahmed, İngiliz sömürge yönetimi döneminde imzalanan anlaşmaların geçersiz olduğunu ve bu bölgenin Etiyopya'ya ait olduğunu vurgulayarak bu konuda batı sınırı komşusu

Sudan ile önceliklerinin müzakere olduğunu ancak Sudan geçiş yönetiminin mevcut tavrını sürdürmesi durumunda her yolun kapılarının aralanacağını belirtmiştir. Bu açıklamadan hareketle Etiyopya'nın batı sınırındaki komşusu Sudan ile savaş ihtimalini gündeminde tuttuğu anlaşılmaktadır.

Bu çerçevede Etiyopya'nın 21 Haziran'da başlattığı seçim süreci "ülke içi anlaşmazlıkların gölgesinde" devam ederken, üç taraflı (Mısır, Sudan ve Etiyopya) bir anlaşma olmadan GERD projesinin ikinci dolun aşamasının yağmur mevsimi olan temmuz ve ağustos aylarında başlatılacağı duyurul-

muştur. Bunun yanı sıra Sudan ile sınır sorununun da gündeme gelmesi, Mısır'ın Sudan ve diğer bölge ülkeleriyle GERD bağlamında Nil suyunun paylaşımı çerçevesinde yürüttüğü "askerî diplomasi"nin tırmanan bölgesel krizi çatışmaya dönüştürüp dönüştürmediği merak konusudur.

SUDAN İLE ETİYOPYA ARASINDA TIRMANAN SINIR KRİZİNİN ARKA PLANI

Sudan ve Etiyopya arasında sınır anlaşmazlığının olduğu bölge, Etiyopya'nın kuzeyindeki Amhara ve Tigray bölgelerinin Sudan'ın Doğu Gedarif eyaletiyle kesiştiği ve iki nehrin arasında olan el-Faşaga bölgesindeki verimli tarım arazilerini kapsamaktadır. İki taraf arasında anlaşmazlığın yaşandığı bu bölgenin yüzey alanı ise yaklaşık 12.000 kilometrekareyi kapsamaktadır. Ancak sıcak nokta olarak 250 kilometrekarelik bir alan rapor

edilmektedir. Bölgenin Etiyopya'ya mı yoksa Sudan'a mı ait olduğu noktasında gelişen tartışmalarda yoğunlukla Sudan lehine bir düşüncenin vurgulandığı görülmektedir. Bunun nedeni ise 1902 ve 1907 yıllarındaki İngiliz sömürge yönetimi dönemi anlaşmalarına göre bölgenin Sudan'a ait olduğudur. Krizin ortaya çıkışı ve gelişimi ise Etiyopya'nın 1995 yılında dönemin Mısır Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek'e karşı Addis Ababa'da gerçekleşen başarısız suikast girişiminden Sudan'ı sorumlu tutmuş olması ve çiftçilerinin el-Faşaga bölgesindeki toprakları ekmelerine izin vermesiyle başlamıştır.

O günden bu yana Etiyopyalı çiftçiler bölgeye yerleşmiş, toprağı işlemiş ve Etiyopya makamlarına vergi ödemiştir. Bu minvalde Anadolu Ajansının bölgede yaşayan Sudanlı çiftçilerle yaptığı röportajda "biz Etiyopyalı kardeşlerimize bu toprakları birlikte ekip biçmek için izin verdik, aramızda kız alıp verdik

ve akraba olduk fakat onlar bu toprakların kendilerinin olduğunu iddia ediyorlar ve bizi buralardan kovuyorlar" şeklinde konuştukları görülmektedir. Yıllar boyunca zaman zaman şiddetin veya çatışmaların yaşandığı bu bölgede ikili müzakereler yoluyla kriz tırmanmadan önlenmiştir ancak bugün gelen noktada hem Sudan'da yaşanan yönetim değişikliği hem Etiyopya'nın GERD projesinin birinci doldurma aşamasını tamamlamasının ardından yağmur mevsiminde Sudan'da yaşanan sel baskınları hem de Sudan ve Mısır yakınlaşması, sınır gerginliğinin tırmanmasını tetikleyen arka plan unsurları olmuştur. Nitekim bu gelişmelerin bölgesel anlamda yaşanan GERD sorununda tarafları kutuplaştırabileceği ve krizin tırmanmasını tetikleyebileceği de söylenebilir.

“

Etiyopya Başbakanı Abiy Ahmed Ali, Etiyopya televizyonuna verdiği bir röportajda, "ne Sudan ne de herhangi bir ülke anlaşma olmadan Etiyopya topraklarının bir parçasını işgal edemez, Sudanlılar bunu biliyor ve biz de biliyoruz" dedi.

”

Nisan 2020'den bu yana Etiyopya'nın Amhara bölgesindeki milisler, bölgedeki Sudanlı çiftçilere saldırılar düzenlemektedir ve Sudan geçiş yönetiminin de Etiyopya'yla sınır sorununa yönelik politikası dönüşüm geçirmektedir. Bu kapsamda harekete geçen Sudan Silahlı Kuvvetleri ve yerel güç-

lerin yürüttüğü operasyonlar sonucunda 20 bin dönümlük arazinin Etiyopya güçlerinden kurtarıldığı rapor edilmektedir. Sınırdaki yaşanan hareketliliği artıran bir diğer önemli unsur da 2020 Aralık ayında Etiyopya güçlerinin Sudan birliklerini pusuya düşürerek en az dört askeri şehit etmesiyle ortaya çıkmıştır. Nitekim Hartum yönetimi, bu olayın ardından el-Faşaga bölgesine takviye ekipler göndermiş, GERD özelinde de Mısır'la çok daha yakın bir iş birliği sürecine girmiştir. Mevcut durumda ise Sudan'ın bölgeyi kontrol altına aldığı bilinmekte ve Etiyopya yönetimi de gerekirse askeri müdahalede bulunabileceği uyarısını vurgulamaktadır.

ETİYOPYA BAŞBAKANI ABİY AHMED'İN AÇIKLAMALARI KRİZİ ÇATIŞMAYA DÖNÜŞTÜREBİLİR Mİ?

Etiyopya Başbakanı Abiy Ahmed Ali, Etiyopya televizyonuna verdiği bir röportajda, "ne Sudan ne de herhangi bir ülke anlaşma olmadan Etiyopya topraklarının bir parçasını işgal edemez, Sudanlılar bunu biliyor ve biz de biliyoruz" dedi. Etiyopya, 1902 ve 1907 yıllarındaki anlaşmaların sömürge döneminden kalma olduğu gerekçesiyle tanımıyor ve el-Faşaga bölgesinin Etiyopya'nın toprakları olduğunu iddia ediyor.

Etiyopya Başbakanı Abiy Ahmed ne Sudan'ın ne de başka bir ülkenin Etiyopya topraklarının bir parçasını dahi yasa dışı bir şekilde işgal edemeyeceğini belirtmektedir. Etiyopya ordusunun Tigray bölgesinde başlattığı askeri harekât ve soykırım iddiaları nedeniyle ulus-

lararası baskıyla karşı karşıya kalan Abiy Ahmed, Etiyopya ile Sudan arasındaki sınır sorununun diyalog ve istişarelerle çözülebileceğini, bunun dışında başka bir yolun düşünülemez olduğunu vurgulamaktadır. Ancak Abiy Ahmed, Sudan'ın yasa dışı yollara tevessül etmeyi sürdürmesi hâlinde Etiyopya için kapının tüm yollara açık olacağını da belirtmektedir. Bu kapsamda Eritre örneğini vurgulayan Abiy Ahmed, Etiyopya'nın geçmişte Eritre ile sınır sorununu çözmeye çalışıp savaşı kazandığını ve mahkemenin çıkan karar sonucunda neler yaşandığını herkesin bildiğine dikkat çekerek, savaş durumunda her iki ülkenin de zarar göreceğini vurgulamaktadır.

“

İçme suyu ve tarım alanlarını sulamanın %97'sini Nil'den karşılayan Mısır için Nil suyu hayati derecede önemli olduğundan, Sudan ile Etiyopya arasındaki baraj probleminin de dâhil olduğu sınır sorunu bölgesel etkileşimleri besleyebilecek önemdedir.

”

Özetlersek, Sudan ve Etiyopya arasında topyekûn bir çatışma olmayabilir fakat gerginliklerin bir süre daha bölgeyi olumsuz etkileyeceği açıktır. Bu iddianın arka planı Etiyopya ve Sudan taraflarının sahip olduğu iç ve bölgesel sorunlarla desteklenebilir. Etiyopya'daki gelişmelere bakıldığında, Tigray dışında Benishangul-Gumuz ve Oromia bölgeleri de dâhil olmak üzere iç karışıklıklarla karşı karşıya olduğu ve bu iç kırılganlıkların

ona dış politika yapım sürecinde sınırlayıcı etki doğurduğu söylenebilir. Sudan'daki gelişmelere bakıldığında ise 30 yıllık bir yönetimden sonra ülkede siyasi, askeri ve ekonomi konularında yaşanan iç sorunların çözülebilmesi için yoğun çaba harcandığı, bu kapsamda iç ve dış aktörlerle anlaşmaların yapıldığı ve yeni dengelerin küresel ve bölgesel denkleme göre kurulmaya çalışıldığı görülmektedir. Böyle bir ortamda Sudan'ın da topyekûn çatışmaya girmesi ağır bir yıkımı doğuracaktır. Ancak kırılganlıkların bir istisnası vardır ki o da Mısır'ın hamlelerinde yoğunlaşmaktadır. İçme suyu ve tarım alanlarını sulamanın %97'sini Nil'den karşılayan Mısır için Nil suyu hayati derecede önemli olduğundan, Sudan ile Etiyopya arasındaki baraj probleminin de dâhil olduğu sınır sorunu bölgesel etkileşimleri besleyebilecek önemdedir. Bölgesel istikrarın sağlanması açısından GERD projesinin Mısır'a en az zarar verecek şekilde çözülmesi diğer bölgesel sorunlarda güçlü pozisyon elde edebilmek açısından Kahire için büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde Mısır'ın Sudan'la ve Etiyopya'nın komşusu olan bölge ülkeleriyle askeri iş birliği anlaşmaları imzaladığı ve bilhassa tarihsel kırılganlıklar olsa da Sudan ile ikili ilişkilerin her geçen gün yakınlaştığı bir ortamda, Sudan ile Etiyopya arasındaki sınır krizinin çatışmaya dönüşmesi ihtimal dâhilindedir. Sonuç olarak, bölge ülkeleri arasında sınır sorunları ve Nil nehri üzerindeki anlaşmazlıklar nedeniyle gergin seyreden ilişkiler biçimi ve farklı ittifak biçimleri ortaya çıkmaktadır. ■